

AKTIVITET OG DELTAKELSE.

Av Anders Midtsundstad

Sosial inkludering kan sees på som både et perspektiv og en tilnærming. I de nye arbeids- og velferdskontorene er det viktig å støtte det enkelte menneske i en prosess hvor de blir bedre i stand ved egen hjelp til å sikre inntekt, oppnå en tilfredsstillende helse, få tilgang til informasjon og trygghet rundt sin livssituasjon.

Begrep som inkludering og ekskludering blir lett innholdsløse om vi ikke søker å finne en dypere forståelse knyttet til sosial inkludering. Søk i grunnlagslitteratur fra tilstøtende fagdisipliner til sosialt arbeid som går i dybden på allmennmenneskelige fenomen har synliggjort noen begrep som jeg har trengt nærmere inn i med håp om å finne kunnskap som kan gi innblikk i inkluderingsprosesser slik vi møter dem i arbeidet knyttet til metoden Fritid med bistand hvor målsetningen er å bistå enkeltmennesker i sin prosess frem til deltakelse som ordinære medlemmer i selvvalgte fritidsaktiviteter. Metoden presenteres ikke nærmere her. Mer informasjon finner en på nettstedet www.fritidmedbistand.no.

Utfordringen har vært i det mangfold av litteratur som fokuserer på begrepene tillit, mestring og selvoppfatning å velge litteratur og teoretiske forståelser som kan belyse inkluderingsprosesser (Midtsundstad 2005). Dette er begrep som benyttes i dagligtale og som appellerer til vår sunne fornuft. Som forståelsesrammer må de likevel kunne betraktes som lite tilgjengelige siden de gir få enkle svar.

Tekststudiene knyttet til disse begrepene har gitt økt forståelse knyttet til samhandling mellom mennesker som står sentralt i inkluderingsprosesser når målsetningen er å sikre borgere deltakelse, sikring av identitet, verdighet og selvrespekt.

Om NAV-reformen skal lykkes med å gi begrepet sosial inkludering et innhold som bidrar til økt sysselsetting og samfunnsmessig deltakelse må en forholde seg til at dette er knyttet til prosesser.

I utviklingsarbeidet knyttet til bruk av metoden Fritid med bistand har en suksessfaktor vært fokus på å sikre den enkelte tilstrekkelige ressurser og oppfølging inn i en selvvalgt fritidsaktivitet. Deltakelse i en fritidsorganisasjon kan gi den enkelte en meningsfull fritid og muligheter for å kunne få en ny rolle. Vi erfarer med vårt blikk på praksiserfaring at det frigjøres for den enkelte nye muligheter. Vårt fokus har vært knyttet til deltakelse på fritidsarenaen, men vi erfarer også at det for mange synliggjør nye muligheter og oppfattelse av seg selv som potensiell arbeidssøker.

Selvoppfatning i endring.

Om vi skal søke nærmere forståelse for det som skjer må vi ha et bevisst forhold til hvordan vår selvoppfatning utvikles. Her ligger det enkelte menneske sin mulighet for å kunne ha oppfatninger, vurderinger og forventninger til seg selv. Vår selvoppfatning danner et grunnlag for vår mulighet til å verdsette oss selv. I tråd med forståelsen av at vi ikke vurderer oss selv direkte, men gjennom interaksjon med andre mennesker blir det av stor viktighet å muliggjøre deltakelse på ulike arenaer. I denne sammenheng tydeliggjøres også betydningen av å utvikle gode relasjoner hvor den enkelte føler seg sett, hørt og forstått.

Tillit – en forutsetning.

Begrepet tillit kan beskrives som en kompleks og rik størrelse som synliggjør ulike innfallsvinkler for hvordan vi som mennesker kan knytte forbindelser til hverandre og til organiserte aktiviteter som tilbyr deltakelse på livsarenaer som skole, arbeid og fritid (Midtsundstad 2005). Gjennom tillit kan vi få frem det optimale handlingspotensialet som gir mulighet for det beste inkluderingspotensialet. Tillit er noe som aldri kan oppstå uten at alle involverte parter bidrar. Tillit kan i denne sammenheng beskrives som en døråpner og et grunnlag for samarbeid. Tillit er et frigjørende element som gir grunnlag for å utvikle og virkeliggjøre våre muligheter.

Opplevelse av sammenheng.

Antonovsky (2004) synliggjør en spennende tilnærming til begrepet mestring gjennom sitt fokus i begrepet "opplevelse av sammenheng". Han legger i denne sammenheng vekt på et fokus knyttet til komponentene forståelse, håndterbarhet og meningsfullhet. Om vi skal anvende dette grunnlaget må vi invitere deltakerne inn i tjenestetilbud hvor den enkelte i størst mulig grad får tro på at det ligger tilstrekkelige ressurser på alle plan som gir grunnlag for mestring. Grunnlaget ligger her i at den enkelte gis opplevelse og evne til å ta beslutninger knyttet til eget liv. Viktig er det også å sikre rom for å akseptere seg selv som den man er. Mestring innebærer for alle å finne seg selv, sine muligheter og sine talenter.

Ny rolle - felles vei til aktiv fritid og arbeid?

Innsikten gjennom de teoretiske forståelsene knyttet til begrepene tillit, mestring og selvoppfatning synliggjør at vi med utgangspunkt i praksiserfaringene ikke er i stand til å realisere målsetningen om å kunne bistå i inkluderingsprosesser hvor alle som ønsker det vil oppleve å delta på lik linje med andre i tråd med de sosialpolitiske målsetningene knyttet til "full deltakelse og likestilling". Mekanismene som påvirker deltakelse og utestengelse synliggjør at det er mange forutsetninger som bør ligge til grunn for at den enkelte kan oppleve å bli inkludert. Vi opplever derimot også at et fokus knyttet til økt livskvalitet med fokus på fritidsarenaen har blitt en vei som for flere har gitt arbeid eller utdanning til en mulighet.

I prosjektene Rustet for fritid og Ettervernprosjektet gjennomført i Kristiansand kommune som hadde fokus på rusavhengige i sin rehabilitering fikk alle deltakere et støttekontaktvedtak hvor arbeidsmetoden Fritid med bistand ble benyttet for å sikre et individuelt tilbud hvor den enkelte fikk bistand i sin prosess frem til ordinært medlemskap i en selvvalgt frivillig fritidsorganisasjon. Vårt fokus var knyttet til den enkeltes inkluderingsprosess frem til aktiv deltakelse i selvvalgte fritidsaktiviteter, men synliggjorde også at det for mange ble et viktig steg inn i arbeidslivet. Noen kunne fortelle at de hadde fått tilbud om arbeid gjennom andre medlemmer i aktiviteten, mens andre satte ord på at deltakelsen i det nye nettverket hadde påvirket deres eget syn på seg selv som en mulig arbeidssøker.

Når nærmere 40% av deltakerne uavhengig av hverandre kom med slike klare tilbakemeldinger synliggjør det for oss som saksbehandlere at metoden Fritid med bistand ikke ensidig bør betraktes som en løsning for hvordan en kan utforme et vedtak om støttekontakt. Erfaringene synliggjør også at metoden for noen kan benyttes som et verktøy når målsetningen er arbeid.

Kristiansand kommune er i dag en av flere kommuner som tilbyr Fritid med bistand som et ordinært tjenestetilbud som er likestilt med bruk av individuelle støttekontakter. Kristiansand kommune har også tatt metoden i bruk som et virkemiddel i prosessen med å bistå enkeltmennesker inn i arbeidslivet gjennom prosjekter som er knyttet til det nasjonale prosjektet "Tettere individuell oppfølging".

Utfordringer fremover.

Vi har i løpet av de senere årene fått økt oppmerksomhet knyttet å legge til rette for økt deltakelse i arbeids-, kultur- og samfunnsliv for alle. I St. meld. nr. 25 (2005-2006) legges det vekt på viktigheten av å tydeligere signalisere forventninger om aktivitet og deltakelse også for de som lever med en nedsatt funksjonsevne eller som er avhengig av bistand for å kunne delta på ulike samfunnsareaner. Sentralt i dette arbeidet står arbeidslinjen med å få flere ut i arbeid.

Denne artikkelen har forsøkt å synliggjøre at det kan være nyttig å se en sammenheng mellom utviklingen av nye metoder innenfor støttekontakttjenesten som tas i bruk i stadig flere kommuner og bruk av ulike arbeidsmarkedstiltak. Arbeidsmetoden Fritid med bistand som for 10 år siden ble utviklet med inspirasjon fra metoden supported employment som i Norge benyttes under betegnelsen Arbeid med bistand kan her stå som et eksempel på hvordan ulike tjenestetilbud kan utvikles gjennom samhandling og dialog. Både støttekontakttjenesten og arbeidsmarkedstiltak i kommunene skal gi rom for å realisere idealene om en aktiv og meningsfylt tilværelse sammen med andre.

Økt samhandling mellom personer som har ansvar for å sikre enkeltmennesker muligheter til økt aktivitet og deltakelse på ulike samfunnsarenaer vil ha en todelt funksjon. På den ene siden vil dette sikre muligheter for utvikle gode helhetlige tjenestetilbud for de som trenger bistand knyttet til deltakelse på flere arenaer. På

den andre siden legges et grunnlag for økt kunnskap om ulike metoden og verktøy som kan inspirere og videreutvikle tjenestetilbudet som allerede tilbys.

Litteratur.

Antonovsky, A. (2004): Helbredets mysterium. At tale stress og forblive rask.
Hans Reitzels Forlag.

Midtsundstad, A (2005): Tillit, mestring og selvforståelse. En oppgave med fokus på inkluderingsprosesser slik de møtes i arbeidet med metoden Fritid med bistand.

Mastergradsoppgave i sosialt arbeid. NTNU

Stortingsmelding nr. 25 (2005-2006): Mestring, muligheter og mening. Fremtidas omsorgsutfordringer. Helse- og omsorgsdepartementet.